

1968 a 2009

Brněnské texty k slovakistice byly vždy koncipovány tematicky a problémově a tato témata a tyto problémy byly skutečnými problémy nejen slovakistiky vůbec, ale zejména jejich vztahových aspektů, zejména české a nově se etablojící brněnské slovakistiky. Všechny dosavadní texty formulovaly především vztah slovakistiky k slavistice a slovakistiku jako jednu ze slavistik, tj. v jejím srovnávacím a transcendingícím rámci jako problémy komparatistické a areálové povahy. Byly koncipovány otevřeně, dotýkaly „žhavých“ témat, třeba česko-slovenské vzájemnosti a nezájemnosti, čtyřúhelníku polsko-česko-slovensko-maďarského, aktuální slovakistiky, Slovenska a slovacity ve střední Evropě, Evropě a ve světě, česko-slovenských kontaktů v rovině sblížování i vzájemné resistance, slovenské kultury v zahraničí a jejich specifika tak, aby tyto texty sjednocovaly nejen lingvistiku a literární vědu, tedy filologii v jejím původním významu, ale zasahovaly do širších hájemství kulturních a filologicko-areálových studií pro brněnskou slavistiku příznačných, obepínaly problematiku jiných humanitních a sociálních věd i tzv. dialog kultur. Takovými sjednocujícími momenty jsou také významné společenskopolitické události nebo vývojové trendy, jež k nim směřují a které spojují a rozdělují různé generace, ale i národy a jsou různě i podobně prožívány. Takovým dělicím i sjednocujícím momentem byl i rok 1968 a vše, co k němu vedlo, resp. co vedlo od něho dál do 70. a 80. let minulého věku. Volit téma roku 1968 po názvem Česko-slovenské reflexe: 1968 (Jazyk – literatura – kultura) bylo riskantní již v tom, že nemohlo přitáhnout pozornost všech relevantních českých, slovenských i jiných lingvistů, literárních vědců, kulturologů a historiků, ale pouze těch, jimž tento přesah vyhovuje, kteří se tímto tématem někdy zabývali nebo jsou k takovému přesahu ochotni či jsou ho schopni. Nicméně struktura tohoto svazku je podle mého soudu přelomová, neboť se shodou okolností podařilo vytvořit celek, jenž má značnou vypovídací hodnotu. Není zcela funkční komentovat v tomto úvodu jmenovitě jednotlivé příspěvky a parafrázovat jejich závěry, aby to bylo patrné, to se čtenář koneckonců sám dočte. Předkládané texty nabídl řadu přístupových variant ke klíčové události českých, slovenských a odvážím se říci československých dějin (i když tento termín je dnes většinou asi právem zpochybňován) 20. století. Na jedné straně jsou tu texty vzpo-

mínkové, generačně reflektující, spíše nostalgicky probírající ztracené a ztracené šance a skrývající ono historiky proklínané „kdyby“. Na druhé straně tu jsou zajímavé pohledy mladší generace, jež pro mnohé překvapivě vyjadřují úctu k hodnotám proklamovaným v 60. letech 20. století a obnovující některé starší představy pro někoho možná utopické povahy. Najdeme tu až abundanční materiálové analýzy, ale i časové přesahy k tzv. normalizaci/konsolidaci a k dotekům roku 1989 (ten se snad stane objektem dalšího svazku): léta 1918, 1938, 1945, 1948 a 1968 se jako by zrcadlila v roce 1989 a v jeho pokračování, které fakticky dalo i konkrétní odpovědi na otázky položené jako výstup dějinného vývoje česko-slovenského ve 20. století i na to, oč vskutku – alespoň pro někoho - šlo v roce 1968. V podstatě se ukázalo, že česko-slovenský státní svazek byl experimentem, který zanechal stopy, ale který byl ve své podstatě již od počátku odsouzen k neúspěchu: rozdílů bylo příliš mnoho a shody zájmů se voluntaristicky přeceňovaly; rozdíl mezi národním a státním se vždy projevil s plnou silou: jak v letech 1918-1938, tak kdykoli později, jakmile se naskytly podmínky k rozvolnění nebo likvidaci česko-slovenského státního svazku. Ukázalo se, že česko-slovenský stát byl utopií, byl hodnotou spíše pro Čechy a mnozí Slováci jej nikdy jako svůj nepřijali a jen někteří se domnívají, že slovenskému národnímu společenství přinesl vůbec nějaká pozitiva. Nerad to přiznávám, neboť jsem si to nemyslel ani v letech 1992-1993, ale vývoj od 90. let 20. století to demonstroval zcela jasně a nezvratně: jakékoli návraty k tomuto státnímu svazku by se i v budoucnosti ukázaly jako tragicky neúspěšné. Právě rok 1968 ukázal poprvé po roce 1945 v plné nahotě hlubinu česko-slovenských rozporů a jiné založení národního života. Řada příspěvků v této kolektivní monografii může být vnímána jako krajní, kontroverzní, radikální, vyjadřující menšinové mínění, ale chtěli jsme, aby názory byly co nejrozmanitější a ukázalo se, že tomu tak je především v příspěvcích slovenských autorů, které zahrnují značně rozsáhlé spektrum názorů. Za nejdůležitější rys těchto 12. brněnských textů k slovakistice však pokládám ten potenciál, který je v nich obsažen a který směřuje k dalšímu vývoji, a to nejen vztahu česko-slovenského, po roce 1968. Tedy implicitně k široce koncipovanému období let 1968-1989 i k událostem následujícím. Řekl bych, že představy a cíle roku 1968, cíle otevřené i skryté, se postupně vyjevovaly a verifikovaly dalším vývojem a zvláště rychle po roce 1989 – a to i v jiných národních prostředích, například v polském. To je myslím zvláště v roce 2009 to nejdůležitější. Zmíněné reflexe slibují další úvahy, další verifikace a zrcadlení, takže téma roku 1968 se ukázalo jako nikoli uzavřené, ale

otevřené, směřující k dalšímu vývoji i jej celistvě obepínající, vysvětlující, reflektující, nutící k zamyšlení, demaskující a demystifikující. Nejsou to výsledky, výstupy a verifikace idylické, uklidňující, spíše naopak. Před civilizací, a to nejen středoevropskou a evropskou, stojí další události, nezdá se, že by se složité soukolí dějin chtělo zastavit, a my opět nevíme, kam se vše bude ubírat. Je tu mnoho nedořešeností a nedořečeností, latentních napětí, zdrojů budoucích možná obrovských konfliktů a promluvit o nich otevřeně, nikoli falešným jazykem apriorně sestavených ideologických schémat, tedy jazykem přání, ale jazykem syrových skutečností, je již samo o sobě hodnotou.

editor

